

УДК 316.77:355.43

ЧЕХОВСЬКА Марія Миколаївна

СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ СУБ'ЄКТІВ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Ідея впровадження в Україні основних засад стратегічних комунікацій з'явилася лише наприкінці 2014 року. Безумовно, поштовхом для цього стало ведення Російською Федерацією гібридної війни проти України, складовою якої є негативний інформаційно-психологічний вплив. Саме у напрямку протидії гібридній війні і застосовується комплекс заходів, що є базисом для стратегічних комунікацій. Враховуючи провідну роль суб'єктів сектору безпеки та оборони України у забезпеченні національної безпеки нашої країни, беззаперечною є актуальність тематики впровадження інституту стратегічних комунікацій у діяльність, зокрема, Міністерства оборони України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам задіяння механізму стратегічних комунікацій в нашій країні присвячена обмежена кількість наукових досліджень. Здебільшого публікації стосуються досвіду впровадження стратегічних комунікацій країнами НАТО та дослідження їх сутності. Зважаючи на зазначене, **метою статті** є визначення перспектив використання механізму

стратегічних комунікацій у сфері реалізації основних завдань суб'єктами сектору безпеки та оборони України.

Виклад основного матеріалу. Системні трансформації усіх сфер політичного, соціально-економічного буття нашої держави, анексія Російською Федерацією Автономної Республіки Крим та військова агресія на сході України виявили значні прогалини у формуванні дієвих механізмів, зокрема, обміну інформацією, координації дій, системи прийняття рішень, логістичної діяльності, застосування яких набуває особливої актуальності в кризових умовах.

Комплексна проблема, пов'язана із необхідністю впорядкування та удосконалення процесу обміну інформацією, що в першу чергу базується на партнерській взаємодії, у тому числі шляхом налагодження ефективного зворотного зв'язку, на жаль, існує не лише у міжвідомчій комунікації, вона притаманна також і конкретним суб'єктам. Зважаючи на викладене, мусимо зазначити, що реалізація заходів із налагодження дієвої комунікативної політики повинна відбуватися як у горизонтальній, так і у вертикальній формах.

Налагодження єдиного бачення та спільної стратегії дій полягає у

Теоретико-методологічні засади забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

площині колективного обговорення конкретної проблеми, заснованого на відкритості, креативності, багатоваріантності. Серед технологій вироблення єдиних підходів у вирішенні спірного питання можна назвати так звані «мозкові штурми», здійснення яких відбувається, зокрема, у форматах семінарів, форумів чи круглих столів. Умовами їх проведення має бути представництво всіх зацікавлених суб'єктів сектору безпеки й оборони, громадських організацій, а також періодичність і результативність зустрічей. На позитивний результат цих заходів може вплинути застосування відомого правила «Чатем-Хаус», яке для забезпечення всебічного та неупередженого розгляду проблемного питання передбачає певні обмеження на поширення думок або прізвищ учасників дискусії.

Варто також наголосити на динамічному розвитку такого напрямку, як стратегічні комунікації, покликаною встановити взаємодію не лише між суб'єктами однієї сфери діяльності (у нашому випадку сектору безпеки та оборони), а й, зокрема, із засобами масової комунікації, громадянським суспільством. Важливим у цьому контексті є спільне розуміння мети, завдань і напрямів діяльності, формування єдиної концепції комунікативної політики та інформаційного обміну.

Саме стратегічні комунікації, на думку представників країн НАТО, мають бути базисом для протидії негативному інформаційному впливу Російської Федерації, що лежить в основі ведення нею гібридної війни.

Взагалі російський інтернет-простір протягом останніх років активно поширював відомості, що не лише термін «гібридна війна», але й сама сутність зазначеного процесу є винаходом Пентагону. На жаль, широкому загалу громадян Російської Федерації невідомий той факт, що «батьком» гібридних методів війни у сучасному їх розумінні є росіянин за походженням Євген Месснер, який у 60-ті роки ХХ століття розробив концепцію так званої «всесвітньої заколотвійни». Є. Месснер вважав, що з часом прийде епоха неklasичних воєн, елементами яких будуть повстанство, партизанство, глобальний тероризм та ідеологічні диверсії. Так, поєднання вказаних елементів із «плутаниною ідеологій, безідейної злоби, принципового протесту і принципового буйства» він назвав «заколотвійною» і зазначав: «Воювання повстанцями, диверсантами, терористами, саботажниками, пропагандистами набуде в майбутньому величезних розмірів... Насильство (залякування і терор) та партизанство – головна зброя цієї війни» [4].

Через п'ятдесят років після знакових робіт Є. Месснера «Заколот – ім'я третьої світової» та «Всесвітня заколотвійна» генерал-майор у відставці Франк ван Каппен, колишній радник з безпеки в ООН і НАТО, зазначив, що «гібридна війна – це мішанина класичного ведення війни з використанням нерегулярних збройних формувань. Держава, яка веде гібридну війну, укладає оборудки з недержавними виконавцями – бойовиками, групами місцевого населення, організаціями, зв'язок з

Theoretical and methodological basis for ensuring information security of person, society and state

якими формально повністю заперечується. Ці виконавці можуть робити такі речі, які сама держава робити не може, тому що будь-яка держава зобов'язана дотримуватися Женевської та Гаазької конференцій про закони сухопутної війни, домовленості з іншими країнами. Всю брудну роботу можна перекласти на плечі недержавних формувань» [3].

Схожої думки додержується Девід Кілкаллен, автор книги «Випадкова герилья», який стверджує, що «гібридна війна – це краще визначення сучасних конфліктів», але підкреслює, що «вона включає в себе комбінацію партизанської та громадянської воєн, а також заколоту і тероризму» [2].

Відповідно до зазначеного українські науковці, зробивши узагальнення ознак гібридної війни, дійшли висновку, що остання характеризується:

– залученням до протиборства незаконно створених збройних формувань, найманців, представників кримінальних кіл, диверсійно-розвідувальних сил;

– втягуванням цивільного населення у конфлікт як добровільних чи найнятих за гроші «живих щитів»;

– загрозою застосування збройних сил, які розгортаються вздовж державного кордону, у разі застосування однією зі сторін військової сили проти власного «мирного населення»;

– блокуванням спроб міжнародної спільноти врегулювати конфлікт відповідно до норм міжнародного права;

– потужним інформаційно-психологічним впливом, спрямованим на дестабілізацію обстановки всередині держави, зниження підтримки населенням діючої влади, створення негативного іміджу влади конфліктуючої держави на міжнародній арені;

– максимально можливим посиленням протистояння з конфліктуючою державою в економічній, дипломатичній, інформаційній та інших сферах [5].

Цікаво, але Є. Месснер, думки якого ми згадували на початку, окрім напрямів реалізації запропонованої ним заколотвійни, наголошував й на заходах протидії їй. Так, необхідним є визнання факту війни та надання ворогу швидкої та рішучої відсічі; створення міждержавного об'єднання для боротьби із противником, у тому числі створення спільної професійної армії; проведення активних психологічних операцій для залучення на свою сторону як власних громадян, так і громадян країни-агресора, що, як вважав Є. Месснер, є найбільш дієвим шляхом боротьби [1].

Власне, остання теза, на нашу думку, покладена в основу поняття «стратегічні комунікації», про яке згадується у «Політиці стратегічних комунікацій НАТО» (2009 рік). Під цим терміном розуміється скоординоване і належне виконання комунікативної діяльності та використання можливостей НАТО, зокрема, публічної дипломатії, цивільних і військових зв'язків із громадськістю, інформаційних й психологічних операцій з метою підтримки політики

Теоретико-методологічні засади забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

Альянсу та для просування цілей НАТО [7].

В унісон тлумаченню фахівців Північноатлантичного альянсу звучить і трактування стратегічних комунікацій у новій редакції Воєнної доктрини України (2015 рік). Це «скоординоване і належне використання комунікативних можливостей держави – публічної дипломатії, зв'язків із громадськістю, військових зв'язків, інформаційних та психологічних операцій, заходів, спрямованих на просування цілей держави» [6].

У Воєнній доктрині також підкреслюється, що з метою реагування на сучасні воєнні загрози та недопущення у подальшому ескалації воєнних конфліктів «українською стороною передбачається впровадження таких основних заходів і дій, як посилення розвідувальної діяльності в інтересах підготовки, проведення Україною стратегічних комунікацій, контрпропагандистських заходів та інформаційно-психологічних операцій тощо» [6].

У цьому ракурсі необхідно зазначити, що структурною складовою стратегічних комунікацій є, власне, застосування стратегічних нарративів.

Зокрема, стратегічний нарратив НАТО передбачає «коротке, але всеосяжне письмове або усне пояснення конкретної проблемної ситуації (у вигляді розповіді), історію її виникнення та напрями вирішення, які є принциповими для стратегічного планування і передбачають підтримку створення індивідуальних, культурних елементів зазначеної історії, що будуть входити у резонанс

зі специфічними аудиторіями та заохочувати єдність в межах загальної мети» [7]. Крім того, стратегічні нарративи можуть представляти собою систему розповідей, об'єднаних загальними темами, подіями, учасниками, спрямованих на усунення конфлікту.

Також стратегічні нарративи допомагають формулювати інформативні стратегії та впроваджувати їх у комунікаційні зв'язки. Власне, інформування щодо зазначеної стратегії й асоційованих дій, зокрема, військових операцій, мають бути узгоджені із політичними намірами. Іншими словами, вказані складові гарантують послідовність між словами та діями, хоча безпосередньо стратегічний нарратив використовується як частина процесу формування генеральної стратегії.

Зауважимо, що на сьогоднішній день формування стратегічних нарративів, зокрема для сектору безпеки та оборони України, знаходиться на етапі формування й узгодження. Разом з тим у Воєнній доктрині України серед шляхів досягнення цілей воєнної політики України зазначається необхідність формування національних оборонних спроможностей саме шляхом створення та впровадження єдиної стратегії комунікацій суб'єктів сектору безпеки й оборони, а також визначення єдиного органу для координації та контролю її реалізації.

Висновки. Таким чином, забезпечення інформаційної складової воєнної безпеки повинно здійснюватися шляхом запровадження ефективної системи заходів стратегічних

Theoretical and methodological basis for ensuring information security of person, society and state

комунікацій у діяльність органів сектору безпеки.

Зазначимо, що формування сталих ефективних комунікацій сектору безпеки та оборони України має базуватися на взаємодії перш за все з населенням та інститутами громадянського суспільства.

Саме у цьому ракурсі, акцентуючи увагу на широкому застосуванні «людського чинника», загальним шляхом для мінімізації негативного зовнішнього впливу на суспільну думку є:

– формування громадянського суспільства, патріотичне налаштування громадян країни;

– налагодження партнерських зв'язків між урядом, місцевою вла-

дою, приватними структурами і громадянами на основі прозорості, звітування та відповідальності;

– залучення засобів агітації й пропаганди як серед місцевого населення, особливо на тимчасово окупованих територіях, так і в сусідніх країнах;

– широке використання механізму стратегічних комунікацій в усіх сферах життєдіяльності.

Підсумовуючи викладене, наголосимо, що перемога в інформаційному протистоянні, зокрема між Україною та Російською Федерацією, можлива лише «народними масами та методами психологічної війни», адже все залежить від «сили або слабкості духу у народі» [1].

Список використаних джерел

1 Мясников В. Мятеж – имя 3-й мировой войны. Изучая наследие Е. Месснера [Електронний ресурс] / В. Мясников. – Режим доступу : www.centrasia.ru/newsA.php. – Заголовок з екрану.

2 Телелим В. М. Планування сил для виконання бойових завдань у «гібридній війні» / В. М. Телелим, Д. П. Музиченко, Ю. В. Пунда // Наука і оборона. – 2014. – № 3. – С. 30–35.

3 Путін веде в Україні гібридну війну – генерал Каппен [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.radiosvoboda.org/content/article/25363591.html. – Заголовок з екрану.

4 Рязанов О. Евгений Месснер: Теория «третьей мировой...» / О. Рязанов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.bratishka.ru/arhiv?2007_1_13.php. – Заголовок з екрану.

5 Требін М. П. Україна перед воєнними викликами сучасності / М. П. Требін // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – 2014. – № 4(23). – С. 246–251.

6 Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року «Про нову редакцію Воєнної доктрини України» від 24 вересня 2015 р. № 555/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/5552015-19443>. – Заголовок з екрану.

7 Nissen T. E. Social media, strategic narratives and STRATCOM [Електронний ресурс] / Т. Е. Nissen. – Режим доступу : http://www.jwc.nato.int/images/stories/threeswords/JWC_Magazine_May2015_web_low.pdf. – Заголовок з екрану.

Теоретико-методологічні засади забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

Аннотація: В статті розглядаються перспективи реалізації в Україні принципів стратегічних комунікацій. Актуальною темою стратегічних комунікацій стала після анексії Російською Федерацією Автономної Республіки Крим і збройної агресії на сході України. Гібридна війна Російської Федерації проти України виявила недоліки в формуванні ефективних механізмів обміну інформацією, координації дій, системи прийняття рішень, необхідних в умовах кризової ситуації. Саме стратегічні комунікації призначені удосконалити процес обміну інформацією, налагодити дійсню комунікативну політику.

Вивчаючи проблеми становлення і ведення гібридних війн, автор підкреслює необхідність впровадження в систему суб'єктів сектору безпеки і оборони України механізму стратегічних комунікацій. В статті підкреслюється, що одним з елементів реалізації стратегічних комунікацій є використання стратегічних наративів. Автором описуються підходи до створення системи стратегічних наративів для потреб сектору безпеки і оборони України.

Ключові слова: стратегічні комунікації, Воєнна доктрина України, стратегічний наратив, гібридна війна.

Abstract: The article examines prospects of realization of strategic communication principles in Ukraine. The theme of strategic communications became actual after the annexation of the Autonomous Republic of Crimea by the Russian Federation and the armed aggression on the east of Ukraine. The hybrid war of Russian Federation against Ukraine educed defects in forming effective mechanisms of the information exchange, coordination of actions, systems of making decision, necessary under the conditions of the crisis. It is strategic communications which are called to perfect the process of information exchange, to set effective communicative policy.

Investigating the problems of establishment and conduct of hybrid wars, the author underlines the necessity of introduction of the strategic communications mechanism in the system of security and defense sector subjects of Ukraine. The article reveals that one of the elements of realization of strategic communications is the use of strategic narratives. The author describes approaches to the creation of the strategic narratives system for the needs of the security and defense sector of Ukraine.

Key words: strategic communications, Military Doctrine of Ukraine, strategic narrative, hybrid war.